

Edukacja IPN

<https://edukacja.ipn.gov.pl/edu/oben/lodz/rajdy-i-zajecia-terenow/191449,Rajd-i-konkurs-wiedzy-historycznej-Sladami-bohaterow-Kamieni-na-szaniec-akcja-po.html>

02.05.2024, 23:53

Rajd i konkurs wiedzy historycznej „Śladami bohaterów »Kamieni na szaniec« - akcja pod Czarnocinem” - Czarnocin, 26 września 2023

Tuż przed Dniem Polskiego Państwa Podziemnego 180 uczniów z jedenastu szkół podstawowych i ponadpodstawowych z regionu łódzkiego wzięło udział w rajdzie historycznym przygotowanym przez Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej Łódzkiego IPN.

Tematem przewodnim była akcja Armii Krajowej o kryptonimie „Madryt”, przeprowadzona przez harcerzy Grup Szturmowych Szarych Szeregów pod dowództwem Tadeusza Zawadzkiego „Zośki”. Polegała na wysadzeniu mostu kolejowego na rzece Wolbórcie koło Czarnocina, znajdującym się na trasie pociągów z bronią i amunicją dla armii niemieckiej walczącej na froncie wschodnim.

Na trasie Łaznów-Czarnocin, liczącej 17 km, drużyny uczniowskie rywalizowały ze sobą, rozwiązując zadania z zakresu bronioznawstwa, wiedzy o historii i kulturze, matematyki, czy pierwszej pomocy. Ponadto na mecie w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Czarnocinie komisja sędziowska oceniała przygotowane przez uczestników modele mostów. Zwycięstwo w rajdzie przypadło drużynie z **XXXII Liceum Ogólnokształcącego im. Haliny Poświatowskiej w Łodzi**.

Zrealizowana 6 czerwca 1943 r. akcja pod Czarnocinem była jedną z czterech większych akcji bojowych (obok akcji pod Arsenalem, akcji pod Celestynowem i akcji „Chloran”), przeprowadzonych przez Grupy Szturmowe wchodzące w skład oddziałów dyspozycyjnych Kedywu Komendy Głównej Armii Krajowej. Przygotowywana była od stycznia 1943 r., z założeniem przerwania linii kolejowej na odcinku Piotrków Trybunalski - Koluszki, łączącej Śląsk z Warszawą, którą Niemcy kierowali zaopatrzenie osobowe i materiałowe na front wschodni, w kluczowym momencie największej bitwy II wojny - o Stalingrad. Zakładanym skutkiem akcji miał być możliwie duży chaos na liniach komunikacyjnych oraz efekt propagandowy skierowany na zaniepokojenie Niemców działaniem dywersyjnym realizowanym blisko granic tzw. Reichu.

Pierwotnie akcję zaplanowano na luty 1943 r., dowództwo nad patrolem minerskim miał wówczas objąć **Jan Bytnar „Rudy”** z hufca „Wola”. Rozeznanie wstępne przeprowadził w terenie **Henryk Ostrowski „Henio”**, hufcowy hufca „Praga”. W wyznaczonym dniu dostał się wraz z **Janem Kopałą „Antkiem”** koleją do Czarnocina. Pozostała część patrolu (m.in. **Tadeusz Zawadzki „Zośka”**) miała dotrzeć na miejsce akcji samochodem, jednak wskutek trudności z otrzymaniem pojazdu, akcję wówczas odwołano.

Tymczasem, wskutek donosu konfidenta, 17 marca 1943 r. Niemcy aresztowali „Henia”. Wśród znalezionych przy nim materiałów znajdował się notes ze szczegółowymi notatkami, dotyczącymi zarówno Czarnocina, jak i osób z organizacji. 22 marca gestapo aresztowało Janka Bytnara „Rudego”. 26 marca 1943 r. został on w akcji pod Arsenalem wraz z „Heniem” przez swój oddział odbity z transportu więźniów. Zmasakrowany przez Niemców w czasie śledztwa po czterech dniach zmarł.

Niemcy utworzyli przy moście w Czarnocinie posterunek Bahnschutzu, przeprowadzenie akcji należało na pewien czas odłożyć. W maju Grupy Szturmowe Szarych Szeregów przeprowadziły akcję odbicia z wagonu-więźniarki ludzi przewożonych z Majdanka do Oświęcimia („Celestynów”, 19/20 maja 1943) oraz zdobycia kilkunastu ton materiału wybuchowego („Chloran”, 27 maja 1943).

Z końcem maja powrócono do koncepcji wysadzenia mostu kolejowego. Akcji nadano kryptonim „Madryt”. Dowodzenie nad 9-osobowym patrolem objął **Tadeusz Zawadzki „Zośka”**, zastępował go **Maciej Bittner „Maciek”**. „Maciek” dokonał od nowa rozeznania, w znacznie tym razem trudniejszych warunkach (po zmyleniu posterunków dostał się na most między dwoma jadącymi w przeciwne strony pociągami). „Zośka” opracował plan ogniowy i taktyczny. Most miał zostać nocą zaminowany, z założeniem wysadzenia równocześnie przejeżdżającego składu załadowanego czołgami. Akcja nie do końca się powiodła. Nie udało się przygotować wszystkich ładunków, nim nadjechał pociąg. Zdetonowano wprawdzie miny, południowa część mostu opadła o pół metra, ale konstrukcję tylko uszkodzono. Efekt wprowadzenia chaosu po stronie niemieckiej został osiągnięty, gdyż pomimo trwającej kilka dni naprawy, most nie był już w stanie ponieść pociągów jadących z pełną prędkością.

W trakcie odskoku – z nocnej akcji wycofywano się dwoma samochodami pokonującymi bez świateł miejscami kręte drogi z prędkością 100 km/h – doszło do wypadku, w którym ciężko ranny został jeden z kierowców (**Ryszard Wesoly „Rysiek”**). Pomimo przewiezienia go natychmiast przez „Zośkę” do Warszawy, wkrótce zmarł. Nie powiodło się też niestety dwóm innym członkom patrolu – **Andrzej Zawadowski „Gruby”** i **Feliks Pendelski „Felek”** zginęli ostrzeliwując się przed Niemcami nieopodal Mszczonowa w przydrożnym łanie zboża. Wskazał ich występujący się Niemcom 17-letni Orzechowski, do którego zaszli chwilę wcześniej szukając wody (został później rozstrzelany z wyroku sądu podziemnego).

Jednym z uczestników akcji był **Jan Kopałka, „Antek z Woli”**, późniejszy komendant Szarych Szeregów w Łowiczu i organizator 8 marca 1945 r. akcji rozbicia łowickiego więzienia UB/NKWD, od 1945 r. do końca życia związany z Łodzią. Po wielu latach Czarnocin stał się ważnym miejscem dla wychowania nowych pokoleń harcerzy i instruktorów. W latach 80. każdego czerwca w rocznicę akcji, z inicjatywy **hm. hm. Hanny i Jerzego Miecznikowskich**, organizowano przy moście biwaki niezależnych środowisk harcerskich skupionych w Kręgach Instruktorów Harcerskich im. Andrzeja Małkowskiego. Z tego środowiska wyszła inicjatywa odnowy harcerstwa w duchu służby i tradycji, tworząc pomost między tym, co dawne i tym, co nowe.

[Klauzula informacyjna dotycząca przetwarzania danych osobowych w związku z uczestnictwem w wydarzeniu organizowanym przez Instytut](#)

01

02

03

04

05

06

07

08

09

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

Opcje strony